

## ВПЛИВ ВОРОЖИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦОПЕРАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Анотація.* Проаналізовано використання ворожих інформаційно-психологічних спецоперацій у новинних телеграм-групах та їх вплив на формування громадської думки. З'ясовано роль телеграм-каналів у спростуванні інформаційно-психологічних вкидів. За допомогою контент-аналізу з'ясовано теми, які є найбільш чутливими до ворожої інформаційно-психологічної спеціальної операції.

*Ключові слова:* інформаційно-психологічна спецоперація, вкид, фейк, пропаганда, телеграм-канали.

Інформаційно-психологічна операція це дещо видозмінений переклад поняття Psychological Operations (PSYOPS), значення якого полягає у впливі, в першу чергу, на настрої груп у суспільстві. Наступним етапом є поширення таких настроїв та зміна дій представників цього ж суспільства. Інформаційно-психологічні спецоперації (далі ІПСО) застосовують як у мирний, так і в воєнний час. Під час нинішньої війни мета таких операцій полягає передусім у тому, щоб забезпечити загарбнику оптимальні умови для взяття під контроль територій, тобто зробити все, щоб українці не чинили опір російським окупантам [2].

До елементів ІПСО відносяться дезінформація, пропаганда, перебільшення певної інформації або применшення іншої, диверсії в тилу, кібератаки. Часто такого виду інформацію запускають через майданчики пропаганди, щоб надалі вона поширювалася вже самими носіями, ставала

«вірусною». Очевидною метою Росії зараз є деморалізація і паніка, періодичні викиди. Тому, перед споживачам інформації стоїть важливе завдання – довіряти лише офіційній, перевірений інформації, виявляти фейки з елементами ПСО [2].

Варто зазначити, що для таких операцій ворог застосовує найпростіші заклики та методи поширення. До прикладу, у медіа поширювалася теза Путіна «Ми не відбирали Крим, він усього лиш повернувся додому». Ця фраза довго «трималася» в інфопросторі, аби здійснити вплив на частину аудиторії. Така ж ситуація трапилася в 2022 році, коли Путін оголосив про «спеціальну військову операцію» для захисту вигаданих ЛНР та ДНР, а також для демілітаризації та денацифікації України. Термін «завірусився», його почали використовувати як медіа, так і органи влади.

Загалом, від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, чи не щодня в інформаційному просторі України знаходять своє місце ПСО, метою яких є деморалізація, дестабілізація населення.

Особливості інформаційно-психологічних спецоперацій та їх впливу на аудиторію досліджували такі вчені: Д. Кулеба, О. Мороз, Г. Почепцов, О. Снопок, П. Сінгер.

Для аналізу медіаконтенту щодо наявності ПСО ми обрали дві новинних групи в телеграмі – «UkraineNOW» (860.3 тис. підписників) та «Телеграмна служба новин – Україна» (1 млн підписників). Такий вибір інформаційних платформ зумовлений врахуванням кількості підписників та рейтинговими показниками. За даними журналу iLounge ці новинні канали входять в ТОП-10 найбільших українських телеграм каналів [4].

Для дослідження контенту новинних груп та наявності в них елементів ПСО ми обрали два періоди: перші три місяці повномасштабної війни (24.02.2022-24.05.2022р.) та три останніх місяці повномасштабного вторгнення (24.09.2022-24.11.2022 р.).

Для того, аби структурувати наше дослідження, ми виокремили категорії (теми), на які спрямовані ПСО:

- ✓ ЗСУ;
- ✓ географічна приналежність українців (розділення Сходу та Заходу);
- ✓ Президент України Володимир Зеленський;
- ✓ нестача продуктів харчування;
- ✓ енергосистема України;
- ✓ образ українця.

За перших три місяці повномасштабного вторгнення в телеграм-каналі «UkraineNOW» опубліковано 3880 матеріалів. Ми відслідкували На початку війни інформаційний вкид стосувався того, що Росія не розпочала війну, а це всього лиш так звана «спецоперація». Відзначимо, що в перший день повномасштабного вторгнення, новинні телеграм-канали були переповнені інформацією про диверсійні групи, які малювали помітки на дорогах. Також в перші години повномасштабної війни Укренерго спростувало російське ІПСО про перехід на європейську систему живлення. Очевидно, ворог вже тоді мав плани на повалення української енергосистеми.

Російська федерація на другий день повномасштабної війни поширювала ІПСО про те, що Україна не зацікавлена в переговорах, адже сама себе обстрілює, а Росія лише захищає «своїх» людей. Тоді ж з'явилася інформація про те, що Президент України Володимир Зеленський закликає ЗСУ складати зброю (15 матеріалів), а також капітулювати. Отже, Росія щодня намагалася спотворити український інформаційний простір ІПСО, фейками та маніпуляціями.

Серед найпоширеніших укидів, які використовують російські спецслужби – надання негативного образу українцям наступними повідомленнями: «укропи», «нацики», «бандерівці» (70 матеріалів) та ін.

В перші місяці вторгнення телеграм-канал «UkraineNOW» активно поширював ІПСО про те, що досі є «хороші» росіяни, а в Путіна все менше союзників (40 матеріалів). Риторика змінилася. Аналізуючи публікації останніх місяців, подібних матеріалів немає.

Масштабна інформаційно-психологічна операція, яка проводилася силами російських спецслужб починалася із перебоїв зв'язку, після цього – вкинуті фейкові повідомлення про те, що українське військово-політичне керівництво начебто погодилось на капітуляцію. На «підтвердження» цього поширювалися підписані фейкові документи та відеоролики. У телеграм-каналі спостерігаються поодинокі випадки матеріалів, що стосуються енергосистеми (15 матеріалів) (люди виходили на мітинги), розділення Сходу та Заходу України, нестача продуктів харчування та ін.

Загалом, провівши контент-аналіз новинної телеграм-групи «UkraineNOW», можна зробити висновок, що ІПСО в новинах зустрічаються щодня. Вони спрямовані на те, аби негативно вплинути на бойовий дух українців та дестабілізувати його.

Новинна група «Телеграмна служба новин – Україна» за досліджуваний період опублікувала 6650 матеріалів. Тематика ІПСО така ж: повідомлення про диверсійні групи, втеча Володимира Зеленського за кордон, капітуляція України, роззброєння ЗСУ та ін. (89 матеріалів). Максимального поширення набула теза про те, що російська армія стріляє лише по військовій інфраструктурі та не вбиває мирного населення (300 матеріалів).

Риторика Росії має таку циклічність: спочатку подається інформація про певну небезпеку з боку України, а потім ті ж загрози застосовуються країною-агресором. Наприклад, з'являється повідомлення про те, що Україна зацікавлена у використанні заборонених боєприпасів, «брудних бомб», після якого ця ж зброя використовується ворогом. Це відбувається задля того, аби звинуватити Україну та виправдати свої дії, спрямовані на знищення держави. Аналізуючи медіаконтент з'ясовано, що найбільша кількість ІПСО стосується ЗСУ: повідомлення про контрнаступ, масові зради тощо, мета яких – збунтувати українців задля руйнування єдності демократичної України.

Отож, результати контент-аналізу двох найбільших новинних телеграм-каналів демонструють активне використання ворожих ІПСО в українському інфопросторі. Зрозуміло, що для повноти висновків потрібен більш глибокий

аналіз медіаконтенту, однак уже результати нашого дослідження вказують на те, що в інформаційному просторі постійно продукуються ІПСО, метою яких є розхитати та дестабілізувати українців, піддати негативному впливу. Щоб бути інформаційно стійкими в період війни, необхідно проявляти критичне мислення у сприйнятті повідомлень, розвивати інфомедійну грамотність (перевіряти інформацію), черпати інформацію лише з офіційних та перевірених джерел.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубина А. М. Інформаційно-психологічні війни і їх вплив на масову свідомість. Київ, 2011. 56 с.
2. Обережно, ІПСО: як розпізнати та протистояти російським гібридним загрозам. URL: [https://24tv.ua/shho-take-ipso-yak-rozpiznati-protistoyati-rosiyskim-gibridnim\\_n2156656](https://24tv.ua/shho-take-ipso-yak-rozpiznati-protistoyati-rosiyskim-gibridnim_n2156656).
3. Російське ІПСО: що це таке і як з цим боротися. URL: <https://www.mediakrytyka.info/za-scho-krytykuyut-media/rosiyske-ipso-scho-tse-take-i-yak-z-tsym-borotysya.html>.
4. ТОП-30 українських Телеграм-каналів. URL: <https://ilounge.ua/ua/review/top30-ukrainskih-telegram-kanalov>.

УДК: 811.161.2'42:821.161.2'06-3.09

*Тетяна Вільчинська,*  
доктор філологічних наук, професор кафедри  
загального мовознавства і слов'янських мов  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка  
[tetyana\\_v@ukr.net](mailto:tetyana_v@ukr.net)

*Ірина Кручковська,*  
магістрант групи СОУМ-21  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка  
[irinakrutschkowska@gmail.com](mailto:irinakrutschkowska@gmail.com)